

УДК 130.2:172.12

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2023.3.6>**Гюльхан Юлія Борисівна**

аспірантка кафедри філософії, соціології

та менеджменту соціокультурної діяльності

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0003-1565-0690

ОБРИСИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Актуальність теми. Філософське осмислення проблеми формування змістовних рис української національної ментальності передбачає глибоке дослідження історії розвитку української нації, національної культури, духовності українського народу. Необхідність цього визначається також потребою визначити особливості формування сутнісних характеристик національної ментальності українців в історичному контексті та їх певних модифікацій в умовах сучасних суспільних процесів. **Метою статті** є аналіз ключових чинників формування та функціонування української національної ментальності як історично сформованого феномену соціокультурного розвитку народу. **Методи дослідження** – використано загальнонаукові методи формальної логіки (дедукції, індукції, аналогії, аналізу, синтезу), а також діалектичний, аксіологічний та історичний методи.

Результати дослідження. Зазначено, що феномен національної ментальності є соціокультурним феноменом, який сформувався з ранньої стадії етногенезу в результаті історично тривалого і досить стійкого впливу різних чинників і обставин. Серед різних чинників, що впливають на формування та певну модифікацію змістовних рис національної ментальності, виділено та проаналізовано такі ключові чинники, як: природньо-географічні; геополітичні (складне геополітичне становище України, пов'язане із перебуванням у центрі постійної боротьби різних державно-політичних сил); суспільно-політичні (тривале панування авторитарних, тоталітарних режимів, постійне прагнення звільнитися від деспотизму); етнічні (поліетнічність соціальної структури українського суспільства). Обґрунтовано, що еволюційні трансформації української національної ментальності відображають складні зміни у способах мислення, цінностях, стереотипах та поведінці українців. Цей процес не є статичним, він продовжується та змінюється відповідно до сучасних тенденцій та викликів. Зроблено висновок, що процес певної модифікації змістовних рис української національної ментальності залишає незмінним його онтологічну сутність як унікального феномену соціокультурного розвитку народу.

Ключові слова: ментальність, національна ментальність, цінності, раціональний вибір, свобода, індивідуалізація.

Актуальність проблеми. Філософське осмислення проблеми формування змістовних рис української національної ментальності передбачає глибоке дослідження історії розвитку української нації, національної культури, духовності українського народу, де відображається унікальність поєднання раціонального й ірраціонального, архетипів, установок, духовних цінностей і традицій. Необхідність цього визначається також потребою визначити особливості формування сутнісних характеристик національної ментальності українців в історичному контексті та їх певних модифікацій в умовах сучасних суспільних процесів. Отже, у фокусі уваги сучасних науковців перебувають різні аспекти теорії та історії української національної ментальності. Дослідження проблеми формування української національної ментальності має не тільки світоглядно-теоретичне значення, але й важливе практичне значення для з'ясування проблем національної політики.

Аналіз останніх наукових досліджень. Серед вітчизняних вчених дослідження української національної ментальності, різних аспектів її теорії та історії представлено в роботах

М. Поповича, С. Кримського, О. Донченко, О. Лісеєнко, В. Яніва та інш. В роботі «Проблеми теорії ментальності» (2006) відомі українські дослідники М. Попович, С. Кримський, ін. розглядають загальні методологічні проблеми теорії ментальності, деякі ключові моменти історії української національної ментальності [1]. Так, М. Попович зазначає, що «залишається відкритим питання, чи не виходить за рамки науки у сферу публіцистики сама постановка питання про загальні риси української ментальності для всіх часів» [1, с. 232]. На думку М. Поповича, щоб визначити загальні риси української національної ментальності необхідно було б проаналізувати історію культури України (за методологію історії ментальності школи «Анналів»), але це широкомасштабна робота, яка потребує комплексного міждисциплінарного підходу та спільних зусиль соціологів, істориків, філософів, антропологів та інших науковців.

Для нашого дослідження важливим для аналізу чинників формування національної ментальності є праці О. Лісеєнко. Вона зазначає, що поняття «національна ментальність» відображає ціннісно-духовний стан народу, яке формується в результаті історично тривалого і досить стійкого впливу різних чинників і обставин (геополітичних, суспільних, природно-географічних, культурних, етнічних, соціально-економічних, релігійних)» [2].

В сучасній українській філософії серед праць, присвячених дослідженню різних аспектів модифікації змістовних рис української ментальності треба назвати праці таких дослідників, як Є. Борінштейна, О. Бондаренко, О. Донченко, В. Яніва та інш.

Мета статті – аналіз ключових чинників формування та функціонування української національної ментальності як історично сформованого феномену соціокультурного розвитку народу.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження зумовлена поставленою метою, завданнями роботи та характеризується застосуванням загальнонаукових методів формальної логіки (дедукції, індукції, аналогії, аналізу, синтезу), а також використанням діалектичного, аксіологічного та історичного методів.

Результати. Феномен національної ментальності є соціокультурним феноменом, який сформувався з ранньої стадії етногенезу в результаті історично тривалого і досить стійкого впливу різних чинників і обставин (суспільних, природно-географічних, культурних, етнічних, соціально-економічних, релігійних та інш.).

На формування змістовних рис національної ментальності впливають різні чинники, умови, які історико-генетично визначають їх певні модифікації. Серед сукупності різноманіття умов, фактів, обставин, що впливають на певну модифікацію змістовних рис національної ментальності, можна виділити, принаймні, такі ключові чинники, як:

- природно-географічні;
- геополітичні;
- суспільно-політичні;
- етнічні.

Насамперед розглянемо природно-географічні чинники формування та розвитку національної ментальності, які на думку Миколи Костомарова є головною умовою відмінності однієї народності від іншої [3].

Відомо ще з часів Монтеस्क'є, що природно-географічні, природно-кліматичні умови відіграють значну, часто визначальну роль становленні характеру, темпераменту, духу будь-якої нації. Відповідно і на формування української національної ментальності величезний вплив зробили і надають географічні фактори, які включають не лише географічне положення (клімат, ґрунт та ін.), чергування різноманітних ландшафтів, багатство природних копалин тощо, але й спосіб виживання у природному середовищі.

Микола Костомаров у своїй роботі «Дві руські народності» переконливо обґрунтував думку про вплив на характер народу такого природно-географічного чинника, як ґрунт, земля, на якій живе та працює народ. Як зазначає Микола Костомаров, українська родюча земля «з давніх-давен давала можливість тим, хто на ній селився, не тільки вижити, а й жити в достатку...» і це, на думку вченого, породжувало у характері та ментальності українців індивідуалізм, особистісну свободу [3].

Д. Чижевський також фокусує увагу на вплив природних факторів у формуванні національної ментальності. Одже, простори української природи – степ – визначає величність української «душі», котра виражається в гостинності українців, їхньому героїзмі, а поряд із тим у їхній уже згаданій войовничості, адже степ завжди був місцем, звідки могли прийти вороги [4].

У польсько-литовську добу, коли розпочався активний процес окатоличення та ополячення українського народу, у ментальності відбулися певні зміни. Саме в цей час почалося формування нових рис в ментальності українців, пов'язані з появою військових «вільних лицарів», тобто козаків. Архетип землероба зіштовхнувся з архетипом воїна. За спостереженням Миколи Костомарова, присутність на етнічних українських землях із часів Київської Русі значної кількості іноземців, традиція приймати до лав козацтва представників різних націй і віросповідань сформували українців як націю вищою мірою толерантну, відкриту до сприйняття інших культур та їхніх святинь, проте готову виступити проти кожного, хто образить її національні святині.

Багатьма дослідниками наголошується на важливій ролі у процесі формування української національної ментальності фактору «прикордонності» України між різними народами. На думку В. Кизими, Україна «постійно перебувала між різними державно-політичними полюсами, на лінії їхнього протистояння, у центрі їхньої боротьби, включаючись до складу то однієї, то іншої державної структури» [5, с. 125].

Геополітичну ситуацію в Україні довгий час ускладнювало становище України, пов'язане із перебуванням у центрі постійної боротьби різних державно-політичних сил. Певною мірою це сприяло тому, що в українській національній ментальності сформувалися такі якості, як готовність українців до політичних об'єднань та спільного вирішення політичних проблем (у розріз широко поширеному прислів'ю «моя хата з краю...»), в якому характеризується окремий персонаж, асоціальна людина, а не конкретний індивід чи соціальна група у певному соціальному чи політичному контексті). Тривалий період перебування української нації під іноземним гнітом, небезпека знищення національної культури формувала в українській національній ментальності нові риси, пов'язані з появою комплексу меншовартості та мімікрією, тобто здатністю пристосовуватися до чужих правил, формально сприймати суспільні норми та ідеали.

Досліджуючи історичні фактори у формуванні української ментальності – віче, козацьку раду, рибальство, чумацтво, В. Антонович звертає увагу на вагомість індивідуальної свободи для кожного русина (так він називав українців), що виявляє себе в рівноправності його членів, пошані до заслуг певної людини, котра не позначиться на «більшому пайку із заробітку». Він зазначає, що «розумова «осібність» русина виявляється у великій обережності до всіляких теорій, відсутності схильності вірити їм без досвідної перевірки, аналізу та скепсису в повсякденному житті [6].

Належність етнічних українських земель до різних держав виробили впродовж тривалого історичного періоду в ментальності українців досить специфічне ставлення до влади. Як відзначають дослідники, особливістю української ментальності, яка сформувала стійкий стереотип, є індивідуалізм і непокірність владі. «Влада, яка століттями була синонімом чужої влади, – зазначає В. Янів, – не може у нас асоціюватися з чимось зрозумілим, доцільним, бажаним і в умовах власної державності кінцевим. Вона продовжує в нас викликати відчуття насильства, і до влади ставимося вкрай негативно» [7, с. 47].

Більш того, українські землі та український народ протягом тривалого часу знаходився під панування кількох держав, що вплинуло на формування певних регіональних особливостей української ментальності. Наприклад, на національну ментальність галичан не могла не вплинути західноєвропейська культура, насамперед австро-німецька, польська та греко-католицька церква. На формування ментальності українців, які проживали на Лівобережній та Правобережній Україні, вплинуло знаходження у складі російської держави. Всі ці відмінності, насамперед у суспільному, соціокультурному та релігійному середовищах, різною мірою своєрідно переломилися у суспільній свідомості, ментальності та формах суспільно-політичної поведінки українського народу.

О. Козлова відмічає певні регіональні відмінності в українській національній ментальності, наприклад, відмінності в ментальності гуцулів та дніпровсько-таврійських степовиків: у перших – типова для гірських мешканців відкритість і, водночас, самозаглибленість, звичка покладатися на власні сили, у других – упертість і наполегливість, гуртовність, бажання здійснити задумане [8].

Як зазначає І. Ковальська - Павелко, «загальноукраїнської ментальності, як сталого явища в соціально-історичній реальності, ще не існує» [9, с. 239]. Проте в умовах російсько-української війни, особливо після 24 лютого 2022 року, як свідчать дані різних соціологічних досліджень відбувається стирання регіональних особливостей в національній ментальності, і відбулась соціальна консолідація та згуртованість українського народу в боротьбі з агресором.

І, нарешті, необхідно підкреслити значущість факторів, пов'язаних із соціальною структурою та суспільним устроєм, т. е. власне соціальних компонентів і «полів», у яких національна ментальність набуває оригінальних стійких характеристик і набуває специфічних соціально-суспільних контурів.

Слід зазначити, що український народ за можливості вибору завжди був орієнтований на плюралістичні, толерантні відносини, а демократичні інститути, які існували в українській історії у специфічній, нерозвиненій (з погляду сучасної демократичної процедури) формі надали значний вплив на соціальне та політичне життя країни.

В Україні досить рано сформувалася ідея народного суверенітету (права народу жити за властивими йому нормами і законами, бути в цьому відношенні автономним, незалежним від інших держав), яка була б неможлива без громадянської (в розумінні – суспільної) свідомості. А українське «громадянин» походить від «громаду» і в ньому відбито не бюргерський (буржуазний) і не політичний (citizenship) зміст, а успадкування форм соціальної взаємодії, народного побуту та ментальності – від суспільства докнязівських часів до громадських організацій сьогодення.

Тривале панування автократичних режимів наклало негативний відбиток на формування української національної ментальності. Надалі тоталітарна дійсність колишнього Радянського Союзу вплинула на особливості української національної ментальності.

Можна погодитись з думкою Р. Лемкіна, що «радянське керівництво, завдало по українському етносу ряд ударів:

1. Спрямований на інтелігенцію – мозок нації – щоб паралізувати решту організму. У 1920-му, 1926-му, і знову в 1930–1933 роках учителі, письменники, митці, мислителі і політичні діячі були убиті, ув'язнені або депортовані;

2. Між 1926 і 1932 роками відбувся наступ на духовну інтелігенцію – священнослужителів;

3. Проти селян-хліборобів – хранителів національних традицій і духу України. Протягом 1932–1933 рр. 5 мільйонів українців полягло від голоду;

4. Фрагментація українського народу шляхом поселення в Україні чужинців і водночас розпорошення українців по цілій Східній Європі» [10, с. 40].

Важливо зазначити, що основним об'єктом ударів радянської влади по українському етносу були два соціальних класу – селянство та інтелігенція. Селянство було основним носієм етнічної ментальності українців, а інтелігенція мала можливість через систему освіти, науки, масову культуру впливати на формування національної ментальності. Таким чином, радянською владою було цілеспрямовано здійснено ряд заходів для трансформації національної ментальності українців, перетворення українців на радянських людей з радянською ментальністю. Наслідки цього «соціального експерименту» для української національної ментальності відчуються в сучасному українському соціумі. Певним чином вони проявились під час подій 2014 року, коли «радянська» ментальність деякої частини населення південних та східних регіонів країни зумовила протестні настрої і перехід їх на бік агресора.

Як зазначається дослідниками радянської ментальності, в російській ментальності більш рельєфно проявлялися цінності колективізму, в українській ментальності – цінності індивідуалізму. Але оскільки декілька століть саме росіяни були «титульною нацією» держави, то їх національна

була основою для формування радянської ментальності, що теж не могло не вплинути і на ментальність інших народів, які мешкали в Радянському Союзі. Це стало підставою для виникнення уявлень про те, що в українській ментальності спостерігається прагнення до колективних форм буття.

На думку І. Старовойта, «висновок про повне підпорядкування індивідуального колективному началу в житті українського етносу є занадто категоричним і необґрунтованим. Інша річ, що в «офіційному» дискурсі індивід дійсно підпорядковується колективним цілям та інтересам. Але ж офіційно задекларована культура аж ніяк не вичерпує духовного життя народу» [11, с. 121]. Як свідчить історичний досвід, в добу сталінізму саме українські селяни чинили значний опір процесу колективізації.

Український індивідуалізм історично сформувався в рамках малих груп (наприклад, в сім'ї), а не у великих спільнотах, тому характеризується скоріше обмеженістю комунікації, її замкнутістю на найближчому оточенні. Таким чином, слід говорити не про абсолютний індивідуалізм, а скоріше за все, про обмежений побутовою сферою індивідуалізм українства.

Індивідуалізм властивий і західноєвропейцям. Але якщо порівняти прояви українського індивідуалізму з західноєвропейським, то треба зазначити, що західний та український індивідуалізм формувалися на інших світоглядних, суспільних, природних та інших основах, що має яскраве втілення в соціально-економічних, соціально-політичних та соціокультурних процесах, коли громадяни реалізують і відстоюють свої права та інтереси. Такого типу індивідуалізм називається ціннісно-нормативний, оскільки він передбачає індивідуалізацію через соціальну спільність і є продуктом національної культури.

На відміну від своїх європейських сусідів – індивідуалістів-екстравертів, українці мають інтровертивний тип ментальності. І. Старовойт зазначає, що розвиток українського індивідуалізму пішов шляхом прямо протилежним європейському, а саме: він має інтровертивний характер і спрямований на відособлення індивіда від інших людей і від суспільства. З його точки зору, «зусилля особистості спрямовані на створення свого маленького індивідуального світу, на ізоляцію в ньому та збереження себе від впливу інших людей і від соціуму: якщо індивід не може утвердитися в суспільстві, у «великому світі», то він прагне зробити це в побутово-локальних, «малих» соціальних формах: сім'ї, побуті і т.д.» [11, с. 123].

Але українська історія яскраво свідчить, що індивідуалізм зовсім не є перешкодою для самоорганізації та ефективної державотворчої діяльності українців. Численні козацькі повстання, революції, протестні акції довели здатність українського соціуму чинити опір свавіллям влади (навіть ним самим же обраної), а регулярні акти зовнішньої агресії (у тому числі, і сучасна російсько-українська війна) продемонстрували високий рівень соціальної згуртованості та соціальної солідарності українського народу та готовності колективної протидії агресору.

Ще одним ключовим чинником формування української ментальності є етнічний чинник. Здавна структура населення України була поліетнічною. На території України проживали представники різних націй та національностей, відмінні риси яких відбилися на основних рисах української національної ментальності. Було б неправильно не бачити, що ментальність українців виявилася вельми сприйнятливою до тих компонентів ментальності інших народів, які взаємодіють з українцями. Це взаємодія та взаємовплив в одних випадках призводило до запозичення українцями тих чи інших соціально-психологічних якостей інших народів, в інших випадках зумовило вельми своєрідне – властиве лише українцям – вирішення таких проблем, як становлення та розвиток державності, взаємини суспільства та індивіда, розуміння природи демократизму.

Висновки. Формування та функціонування української національної ментальності відбувається на протязі усієї історії українського народу, її змістовні риси мають певні модифікації під впливом різних факторів, процесів. Серед сукупності різноманітних умов, обставин, чинників, що впливають на формування та певну модифікацію змістовних рис національної ментальності, виділено та проаналізовано такі ключові чинники, як:

- природньо-географічні;
- геополітичні (складне геополітичне становище України, пов'язане із перебуванням у центрі постійної боротьби різних державно-політичних сил);

– суспільно-політичні (тривале панування автократичних, тоталітарних режимів, постійне прагнення звільнитися від деспотизму);

– етнічні (поліетнічність соціальної структури українського суспільства).

Еволюційні трансформації української національної ментальності відображають складні зміни у способах мислення, цінностях, стереотипах та поведінці українців. Цей процес не є статичним, він продовжується та змінюється відповідно до сучасних тенденцій та викликів. Але процес певної модифікації змістовних рис української національної ментальності залишає незмінним його онтологічну сутність як унікального феномену соціокультурного розвитку народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проблеми теорії ментальності: монографія. Київ : Наукова думка, 2006. 403 с.
2. Лісеєнко О. В. Аксиологічні засади дослідження національної ментальності. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2019. № 4. С. 76–82.
3. Костомаров Н. Дві російські народності. Київ ; Харків : Майдан. 1991. 71 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Київ : Видавництво Орії при УКСП Кобза, 1992. 230 с.
5. Кизима В. «Незалежність від» чи «незалежність для»? Маргінальна сутність ментальності України. *Віче*. Київ, 1993. № 9. С. 114–126
6. Антонович В. Три національні типи народні. *Український історичний журнал*. Київ, 2017. № 3. С. 171–190 ; с. 185–186.
7. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Київ : Знання, 2006. 340 с
8. Козлова О. М. Вплив ментальності на формування політичної культури українства. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Київ, 2014. Спец. вип.: Політика і духовність в умовах глобальних викликів. С. 327–332.
9. Ковальська-Павелко І. Ментальне підґрунття історичної пам'яті українського народу: політичний аспект. *Проблеми політичної історії України*. Вип. 14. 2019. С. 231–245.
10. Лемкін Р. Радянський геноцид в Україні: стаття 28 мовами. Київ : Майстерня книги, 2009. 208 с;
11. Старовойт І. С. Західноєвропейська і українська ментальність. Компаративний аналіз. Тернопіль : Б.В., 1995. 184 с.

REFERENCES

1. Problemy Teoriyi mental'nosti (2006) [Problems of the theory of mentality]. Kyiv : Naukova dumka. 403 s.
2. Liseyenko O. (2019) Aksiolohichni zasady doslidzhennya natsional'noyi mental'nosti [Axiological foundations of the study of national mentality]. *Perspektyvy. Sotsial'no-politychnyy zhurnal*. № 4. S. 76–82.
3. Kostomarov N. (1991) Dvi rosiys'ki narodnosti. [Two Russian nationalities]. Kyiv ; Kharkiv : Maydan. 71 s.
4. Chyzhevs'kyi D. (1992) Narysy z istoriyi filosofiyi na Ukrayini. [Essays on the history of philosophy in Ukraine]. Kyiv : Vydavnytstvo Oriy pry UKSP Kobza. 230 s.
5. Kyzyma V. (1993) «Nezalezhnist' vid» chy «nezalezhnist' dlya»? Marhinal'na sutnist' mental'nosti Ukrayiny. ["Independence from" or "independence for"? The marginal essence of Ukraine's mentality]. *Viche*. Kyiv. № 9. S. 114–126.
6. Antonovych V. (2017) Try natsional'ni typy narodni. [Three national folk types.] *Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal*. Kyiv. № 3. S. 171–190.
7. Yaniv V. (2006) Narysy do istoriyi ukrayins'koyi etnopsykholohiyi. [Essays on the history of Ukrainian ethnopsychology]. Kyiv : Znannya. 340 s
8. Kozlova O. M. (2014) Vplyv mental'nosti na formuvannya politychnoyi kul'tury ukrayinstva. [The influence of mentality on the formation of the political culture of Ukraine.] *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Ser. 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannya sotsial'no-politychnykh dystsyplin*. Kyiv. Spets. vyp.: Polityka i dukhovnist' v umovakh hlobal'nykh vyklykiv. S. 327–332.

9. Koval's'ka – Pavelko I. (2019) Mental'ne pidgrunttya istorychnoyi pam'yati ukrayins'koho narodu: politychnyy aspekt. [The mental basis of the historical memory of the Ukrainian people: the political aspect]. *Problemy politychnoyi istoriyi Ukrayiny*. Vyp. 14. S. 231–245.

10. Lemkin R. (2009) Radyans'kyi henotsyd v Ukrayini: stattiya 28 movamy. [Soviet genocide in Ukraine: article in 28 languages]. Kyiv : Maysternya knyhy. 208 s.

11. Starovoyt I. (1995) Zakhidnoyevropeys'ka i ukrayins'ka mental'nist'. Komparatyvnyy analiz. [Western European and Ukrainian mentality. Comparative analysis]. Ternopil': B.v. 184 s.

Guelhan Julia Borysivna

Postgraduate Student at the Department of Philosophy,
Sociology and Management of Socio-cultural Activity
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1565-0690

OUTLINES OF THE FORMATION OF THE UKRAINIAN NATIONAL MENTALITY

Actuality of theme. *Philosophical understanding of the problem of the formation of meaningful features of the Ukrainian national mentality involves a deep study of the history of the development of the Ukrainian nation, national culture, and the spirituality of the Ukrainian people. The need for this is also determined by the need to determine the peculiarities of the formation of the essential characteristics of the national mentality of Ukrainians in the historical context and their certain modifications in the conditions of modern social processes. The purpose of the article is to analyze the key factors in the formation and functioning of the Ukrainian national mentality as a historically formed phenomenon of the nation's socio-cultural development. Research methods – general scientific methods of formal logic (deduction, induction, analogy, analysis, synthesis), as well as dialectical, axiological and historical methods were used.*

Research results. *It is noted that the phenomenon of national mentality is a socio-cultural phenomenon, which was formed from the early stage of ethnogenesis as a result of the historically long and rather stable influence of various factors and circumstances. Among the various factors affecting the formation and certain modification of meaningful features of the national mentality, such key factors as: natural and geographical; geopolitical (complex geopolitical situation of Ukraine, associated with being in the center of constant struggle of various state and political forces); socio-political (long-term rule of autocratic, totalitarian regimes, constant desire to be freed from despotism); ethnic (polyethnicity of the social structure of Ukrainian society). It is substantiated that evolutionary transformations of the Ukrainian national mentality reflect complex changes in ways of thinking, values, stereotypes and behavior of Ukrainians. This process is not static, it continues and changes according to current trends and challenges. It is concluded that the process of a certain modification of the meaningful features of the Ukrainian national mentality leaves unchanged its ontological essence as a unique phenomenon of the nation's socio-cultural development.*

Key words: *mentality, national mentality, values, rational choice, freedom, individualization.*